

PAPER DETAILS

TITLE: MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN KİSİSEL VE MESLEKİ YETKİNLİK DÜZEYLERİNE
İLİSKİN GÖRÜSLERİ

AUTHORS: Sule POLAT

PAGES: 1202-1217

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1479082>



Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi

ISSN: 2147 - 1037

Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kişisel ve Mesleki Yetkinlik Düzeylerine İlişkin Görüşleri

Şule POLAT

DOI:10.29299/kefad.2018.19.02.003

Makale Bilgileri

Yükleme:05/02/2017 Düzeltme:12/12/2017 Kabul:28/05/2018

Özet

Bu araştırmada meslek lisesi öğrencilerinin kişisel ve mesleki yetkinlik düzeylerine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Araştırma 2015-2016 eğitim öğretim yılında Ankara ili Yenimahalle ve Etimesgut ilçelerinde mesleki ve teknik eğitim müdürlüğüne bağlı beş mesleki ve teknik eğitim lisesinde eğitim gören 439 öğrencinin gönüllü katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında Turhan (2012) tarafından geliştirilen "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi Lisans Düzeyi Kişisel ve Mesleki Yetkinlikler Ölçeği-KMYÖ" kullanılmıştır. Katılımcılardan toplanan veriler; aritmetik ortalama, standart sapma ve yüzdelik değer gibi betimsel istatistiklerin yanı sıra doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin kişisel ve mesleki yetkinlik düzeylerine ilişkin görüşlerinin cinsiyete, ailenin gelir düzeyine göre ve annenin eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı; buna karşın babanın eğitim düzeyine göre ve öğrencilerin sınıf seviyelerine göre farklılaştığı saptanmıştır. Bu çerçevede, babası üniversite mezunu olan öğrencilerin diğer gruplara göre daha fazla bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme, öğrenme, iletişim ve sosyal yetkinliğe sahip olduklarını düşündükleri ve Lise 2'nci sınıf seviyesindeki öğrencilerin diğer gruplara göre, görece daha az öğrenme yetkinliğine sahip olduklarını düşündükleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mesleki eğitim, Meslek lisesi, Kişisel ve mesleki yeterlikler

Giriş

Mesleki eğitim, bireylere mesleki alanda bilgi ve beceri kazandırılmasını ve bu bilgi ve becerilerinin çeşitli yönleriyle ve sürekli olarak geliştirilmesini sağlayarak topluma faydalı olmayı hedeflemektedir. Bu yönüyle, özellikle gençlerin mesleki eğitiminin toplumsal refah ve kalkınmışlık düzeyi üzerinde doğrudan bir etkisi söz konusu olmaktadır. Nitelikli mesleki eğitim nitelikli işgücü, nitelikli işgücü de üretimin güçlenmesi ve genişlemesi demektir. Mesleki eğitim, iş piyasasında çalışan insan gücüne belirli bir işi yapmak veya bir mesleği yetkin olarak icra etmesi için gerekli olan bilgi, beceri ve yetenek kazandırmayı amaçlar. Mesleki eğitim, bireyler, örgütler ve toplumlar açısından çok yönlü işleve sahiptir. Mesleki ve teknik eğitim, toplumların ekonomik kalkınma ve gelişmesine yönelik bir toplumsal araç olarak kabul edilir. Mesleki eğitim aynı zamanda örgütler için nitelikli iş görenlerin sayısının artırılmasında büyük önem arz etmektedir.

Nitelikli mesleki eğitim, insanlara genç yaşlarda mesleki yetkinliklerin kazandırılmasını sağlamaktadır. Gelişen ve değişen koşullara uyum sağlanması gerektiğinden, mesleki eğitimin sürekliliği önem kazanmaktadır. Yetkinlik; bilgi, beceri ve tutum üçlüsünün birleşiminden oluşur ve çalışanın işindeki performansının belirleyicisi olarak kabul edilir. Mesleki eğitimin önemi, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinin 3. fıkrasında yer alan "ilgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak" ifadesi ile mesleki eğitimin amaçları belirtilmektedir. Söz konusu kanun maddesinde yer alan "ilgi, istidat, kabiliyet, bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı" kavramları "yetkinlik" kavramı çatısı altında ele alınabilir. Genel anlamda yetkinlik, belirli bir alanda, görev ve sorumlulukları yerine getirebilmek üzere sahip olunan bilgi, beceri ve tutumları ifade etmektedir.

Mesleki eğitim, işgücü piyasalarında arz ile talebin nitel ve nicel olarak uyuşmasını sağlamak üzere, ihtiyaç duyulan bilgi ve becerilerin edinilmesi, yaratıcılığın, yenilikçiliğin ve girişimciliğin desteklenmesi, mesleğe uyum sağlama yeteneğinin kazandırılması ve meslekler arasında geçişlerin sağlanması amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu yönüyle de sosyal ve ekonomik yapının güçlendirilmesinde önemli rol oynamaktadır (MEB, 2014). Eğitim konusu üzerine dünyada (yurtiçi ve yurtdışında) yapılan çalışmalar mesleki ve teknik eğitimi ayrı bir alan olarak ele almaktadır (Uçar ve Özerbaş, 2013). Öte yandan, Avrupa Birliği (AB), Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü, (OECD, The Organisation for Economic Co-operation and Development), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation), Dünya Bankası (IBRD, The International Bank for Reconstruction and Development) gibi uluslararası

kuruluşlar mesleki ve teknik eğitimle ilgili ortak stratejiler ile bölgesel ve küresel izleme ağıları oluşturmaktadır (MEB, 2014).

Mesleki ve teknik eğitim Cumhuriyetle birlikte devlet politikası olarak ele alınmış ve 1927 yılında Millî Eğitim Bakanlığının görev ve hizmet alanı kapsamına girmiştir. Mesleki ve teknik ortaöğretim, örgün eğitim kapsamında faaliyet gösteren ve çeşitli programlar uygulayan mesleki ve teknik liselerden oluşmaktadır. Örgün eğitim kapsamında faaliyet gösteren mesleki ve teknik liselerinin yanı sıra, yaygın eğitim sistemi kapsamında çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitiminden sorumlu mesleki eğitim merkezleri bulunmaktadır. 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununun 4. maddesi uyarınca, “mesleki ve teknik eğitim programlarının uygulandığı her tür ve derecedeki örgün, yaygın ve çıraklık eğitimi, mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları ile işletmelerde yapılacak mesleki ve teknik eğitimin planlanması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi konularında kararlar almak ve Bakanlığa görüş bildirmek üzere” Mesleki Eğitim Kurulu (MEK) kurulmuştur.

Türkiye mesleki ve teknik eğitim strateji belgesi ve eylem planına (2014-2018) göre; Türkiye’de genç nüfusun varlığı, genç işgücünün eğitimi de çok önemli hale getirmektedir. Bu çerçevede, hangi alanlarda mesleki ve teknik eğitime ihtiyaç duyulduğunun belirlenmesi, belirlenen ihtiyaçlara göre eğitim planlarının yapılması ve uygun nitelikte işgücünün yetiştirilmesi gerekmektedir. İş dünyasında nitelikli personel temininde zorluk yaşanmasına ve mesleki eğitim kuruluşları da bu ihtiyacı karşılamak üzere faaliyet göstermesine rağmen, Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim mezunlarının işsizlik oranı yüksektir. Bu oranın 2002 yılında %14 olduğu, 2007 yılında %12 olduğu ve 2012 yılında ise %10,1 olduğu görülmektedir (TÜİK). Uluslararası standartlara göre değerlendirildiğinde Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim sistemi piyasa ihtiyaçlarına, teknolojik değişime ve yerel ihtiyaçlara uyum sağlama bakımından geri durumdadır (Uçar ve Özerbaş, 2013). Okullarda tüm paydaşların yer aldığı, yönetimi esas alan bir yönetim modeli bulunmaması, paydaşların hem eğitim hem de istihdam sürecinde etkin olmalarını gerektirmektedir (MEB, 2014).

Yetkinlikler

Paydaşların değişik alanlarda olması nedeniyle, yetkinlik teriminin alinyazında psikoloji, yönetim, eğitim, politika gibi farklı alanlarda kendi bakış açılarıyla tanımlandığı, ele alındığı ve kullanıldığı görülmektedir (Çetinkaya, 2009). Genel olarak yetkinlik; mükemmel performansın elde edilmesinde ayırt edici olan bilgi, beceri ve tutumları kapsayan gözlemlenebilir davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma uygun olarak yetkinlikler, bilgi, beceri ve tutumdan oluşan üç boyutta ele alınmaktadır (Budak, 2008). Lucia ve Lebsinger (1999) tarafından yapılan daha ayrıntılı tanımlamada ise yetkinlik kişinin işteki rolü ile sorumluluklarının önemli bölümünü etkileyen, işteki

performansı ile bağlantılı, kabul edilen standartlarla ölçülebilen, eğitim ve gelişim yolu ile iletilebilen bilgi, beceri ve özellik grupları olarak tanımlanmaktadır.

Yetkinlik, kurumların çalışanlarından bekledikleri davranışların tarif edilmesinde kullanılan bir araçtır. Yetkinlikler, kişilerin becerilerini organizasyon için değer üretecek ya da değere katkıda bulunacak şekilde kullanabilme yetenekleri olarak kabul edilmekte; değer bilginin beslendiği ve paylaşıldığı bir kültür ortamında insanların işe ilişkin bilgilerinde olduğu düşünülmekte; çalışanların kendilerine sağlanan imkânları kullanarak kendilerini ve kurumlarını daha ileriye taşımasını sağlayacak kritik davranışlardan oluşmaktadır (Biçer ve Düztepe, 2003). Mesleki yetkinlikler eğitim yoluyla kazandırılmaktadır. Bu eğitimin çalışma hayatını da kapsayacak şekilde süreklilik oluşturması, gelişen teknolojiye uyum sağlanması gerekmektedir.

Avrupa Konseyi, üye ülke ekonomilerinin bilgiye dayalı dinamik bir yapı haline getirilmesini stratejik bir hedef olarak belirlemiştir. Mart 2000'de yayımlanan Lizbon Stratejisi ile nitelikli mesleki eğitim ve öğretimin sosyal uyum, hareketliliğin, istihdam edilebilirliğin ve rekabetçiliğin artırılmasının önemli ve bütünleyici bir parçası olarak belirtilmiştir. Avrupa Komisyonu tarafından 2002 yılında yayımlanan Kopenhag Deklarasyonu ile de öncelikler temelinde şeffaflık, beceri ve yetkinliklerin tanınması, hareketliliğin sağlanması, kalite güvencesinin geliştirilmesi ve hayat boyu öğrenmeye erişimin kolaylaştırılması için üye ülkeler mesleki eğitim ve öğretimde gönüllü iş birliğini artırması istenmiştir.

2006 yılı Avrupa Parlamentosu ve Komisyonunun tavsiye kararında hayat boyu öğrenme kapsamında sekiz temel yetkinlik belirlenmiştir. Bunlar; anadille iletişim, yabancı dille iletişim, matematiksel yetkinlik ile bilim ve teknolojiye temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenme yetkinliği, sosyal ve sivil vatandaşlık yetkinliği, inisiyatif alma ve girişimcilik yetkinliği ve kültürel farkındalık ve ifade yetkinliği olarak sıralanmaktadır.

Mesleki eğitim alanında beklenen yetkinlikler, bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği; öğrenme yetkinliği, iletişim ve sosyal yetkinliği ve alana özgü ve mesleki yetkinlik olarak sıralanmaktadır (Turhan, 2012). Bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği, uygulamada karşılaşılan ve öngörülemeyen karmaşık sorunları çözmek için bireysel ve ekip üyesi olarak sorumluluk alabilmek ve sorumluluğu altında çalışanların mesleki gelişimine yönelik etkinlikleri planlayabilmek ve yönetebilmektir (Turhan, 2012). Öğrenme yetkinliği; edindiği bilgi ve becerileri eleştirel bir yaklaşımla değerlendirebilmek, öğrenme gereksinimlerini belirleyebilmek ve öğrenmesini yönlendirebilmektir (Turhan, 2012). İletişim ve sosyal yetkinlik; “alanıyla ilgili konularda ilgili kişi ve kurumları bilgilendirebilmek, düşüncelerini ve sorunlara ilişkin çözüm önerilerini yazılı ve sözlü olarak aktarabilmek, düşüncelerini ve sorunlara ilişkin çözüm önerilerini nicel ve nitel verilerle

destekleyerek uzman olan ve olmayan kişilerle paylaşabilmek, bir yabancı dili kullanarak alanındaki bilgileri izleyebilmek ve meslektaşları ile iletişim kurabilmek, alanının gerektirdiği düzeyde bilgisayar yazılımı ile birlikte bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanabilmek” olarak tanımlanmaktadır (Turhan, 2012). YÖK (2009), “alana özgü ve mesleki yetkinliği; alanı ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, duyurulması ve uygulanması aşamalarında toplumsal, bilimsel ve etik değerlere sahip olmak sosyal hakların evrenselliğine değer veren, sosyal adalet bilincini kazanmış, kalite yönetimi ve süreçleri ile çevre koruma ve iş güvenliği konularında yeterli bilince sahip olmaktır” şeklinde tanımlamıştır.

Alanyazın taramalarında meslek lisesi öğrencilerinin yeterliliklerinin çeşitli yönlerden incelendiği görülmektedir. Bu çalışmalarda ağırlıklı olarak meslek lisesi öğrencilerinin sahip olması gereken yeterlilikler ve bu yeterliliklerin demografik değişkenlere göre değişimi incelenmiştir (Selim ve ark., 2010; Yıldırım ve Özpulat, 2015). Ayrıca mesleki yeterlilikleri ile dil yetkinliklerinin arasındaki ilişkilerin yoğun olarak incelendiği de görülmektedir (Gölönü ve Karcı, 2010; Karcı, 2011; Görür, 2001; Korkut, 1997). Bununla birlikte sınırlı da olsa da mesleki yeterliliklerin ile iletişim becerileri ilişkisi de incelenmiştir (Akbalık, 1991; Aksan, 1986; Barutçu, 1994; Erigüç ve Eriş, 2013; Gaskar ve Özyazıcıoğlu, 2014; Hamamcı ve Hamurlu, 2005; Özkan, 1991; Mutaş, 1995). Ancak meslek lisesi öğrencilerinin mesleki ve kişisel yetkinliklerine odaklanan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Satın'ın (2014); “endüstri meslek lisesi son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk ile karar stratejileri arasındaki ilişkinin analizi” çalışması bunun bir örneğidir. Buna karşın üniversite öğrencilerinin mesleki yetkinliklerine dair çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Adıgüzel, 2009; Burgaz, 2007; Dündar, 2009; Raven, 1984; Sleaf ve Reed, 2006; Kacur, 2009; Naktiyok ve Timuroğlu, 2009; Mason ve diğerleri, 2003; Özalp, Tonus ve Sarıkaya, 2008; Yorke, 2004).

Ortaöğretim düzeyinde bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme, öğrenme, iletişim ve sosyal etkinlik, meslek alanına özgü ve mesleki yetkinliği kazanabilen öğrencilerin hem sonraki eğitim hayatlarında daha başarılı olmaları, hem de istihdam için aranan özellikleri taşımaları beklenmektedir. Mesleki eğitim kurumlarının öncelikli hedefleri arasında yer alan öğrencinin istihdama kazandırılması bağlamında, bu çalışmanın, öğrenciye verilmek istenen eğitim ile kazanması istenilen yetkinliklerin saptanmasında alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda meslek lisesi öğrencilerinin ileride tercih edecekleri mesleklerinde icra etmede ne derece yeterli oldukları ve kendilerini eğitimleri ile ne derece geliştirebildiklerini düşündükleri saptanmak istenmiştir. Meslek lisesi öğrencilerinin, ortaöğretim süresinde aldıkları eğitim ve öğretimin kalitesinin belirlenmesi açısından, kişisel ve mesleki yetkinliklerini ne derecede geliştirdikleri, araştırılması gereken önemli bir konu olarak düşünülmektedir. Bu çalışma sonucunda elde edilecek bulgular, çeşitli değişkenlere göre, meslek lisesi öğrencilerinin kişisel ve mesleki yetkinliklerinin

düzeyi hakkındaki görüşleri arasında fark olup olmadığına ilişkin karşılaştırmalar yapılmasını da katkı sağlanması beklenmektedir. Bu yetkinlerin belirlenmesi ile elde edilen bulguların neticesinde, meslek liselerinin modernleşme stratejileri, ders yürütme biçimleri ve ders programlarının düzenlenmesi açısından öneriler getirilmesi beklenmektedir. Meslek lisesi mezunları iş bulma sorunu yaşadıkları, işverenlerin de nitelikli eleman bulmakta zorlandıkları bilinmektedir (Daylan, 2015). Bu yetkinliklerin kazanımlarıyla ilgili öğrenci görüşlerinin tespiti ile meslek lisesi öğrencilerinin, işverenlerin beklentileri doğrultusunda istihdama yönelik yetkinliklere sahip mezunların yetiştirilmesine yönelik çözüm önerileri geliştirilebilecektir. Dolayısıyla bu çalışmada, meslek lisesi öğrencilerinin tercih edecekleri meslekleri icra etmeye yönelik olarak, ne derecede yeterli olduklarını ve eğitimleri ile kendilerini ne derece geliştirebildiklerini düşündükleri saptanmak istenmiştir. Bu kapsamda, araştırmada, meslek lisesi öğrencilerinin kişisel ve mesleki yetkinlik düzeyine ilişkin görüşleri alınmıştır. Bu görüşler doğrultusunda; “kişisel ve mesleki yetkinlikleri cinsiyetlerine, babalarının eğitim düzeyine, annelerinin eğitim düzeyine, ailenin gelir düzeyine, sınıf seviyelerine göre farklılık göstermekte midir?” sorularına yanıt aranmıştır.

Yöntem

Meslek lisesi öğrencilerinin yetkinlik düzeylerine ilişkin görüşlerini açıklamayı amaçlayan bu araştırma ilişkisel tarama modelinde desenlenmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde nicel tekniklerden t-testi, anova testi, LSD ve doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

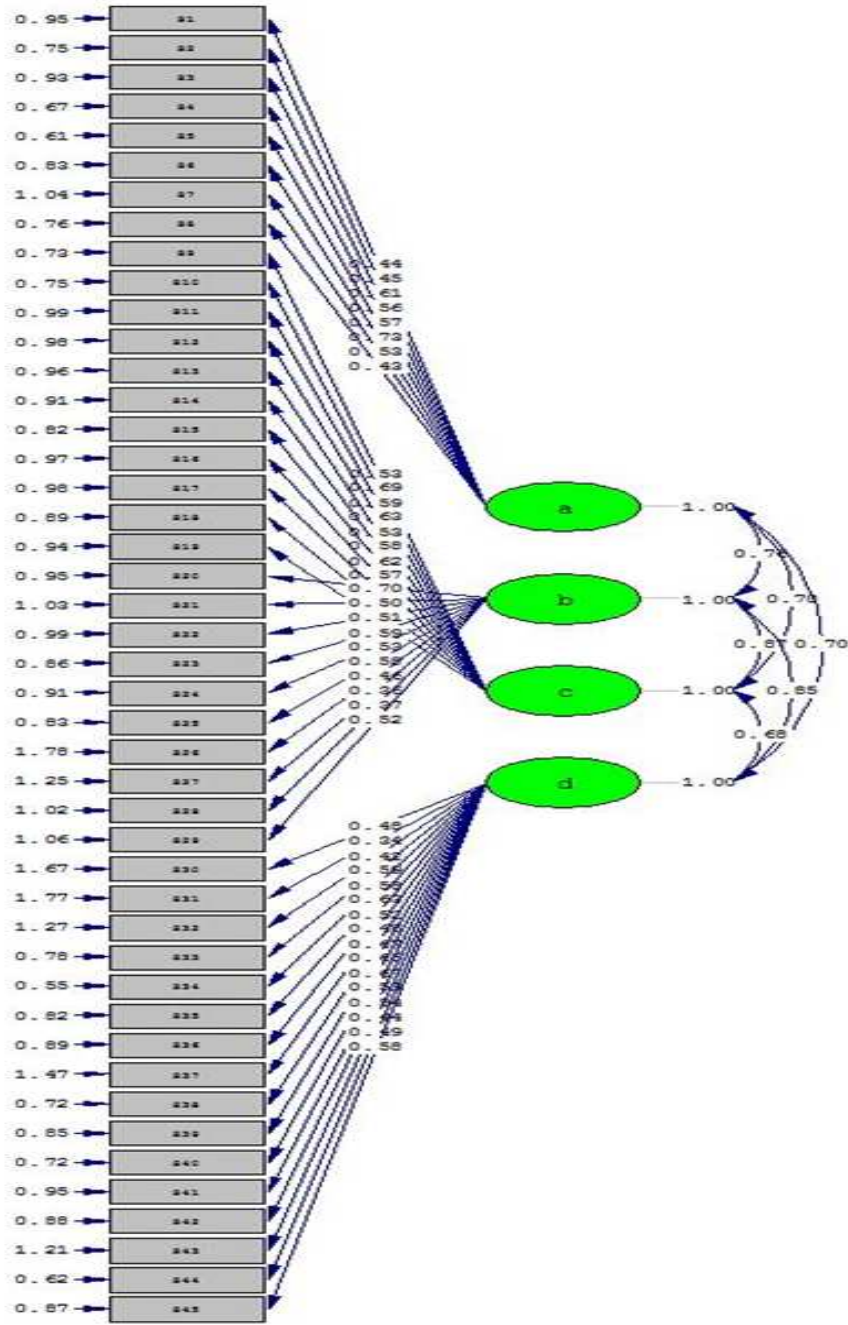
Araştırmanın çalışma grubu, Ankara ilinin Yenimahalle ve Etimesgut ilçelerinde 2015-2016 eğitim öğretim yılında mesleki ve teknik eğitim müdürlüğüne bağlı beş resmi okulda eğitim alan ve araştırmaya gönüllü olarak katılım sağlayan 439 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında ele alınan okullar rastgele yöntemle seçilmiştir. Veriler Yenimahalle’de üç lisede (kayıtlı öğrenci sayısı = 4075), Etimesgut’da iki lisede (kayıtlı toplam öğrenci sayısı = 2118) öğrenim gören öğrencilerden toplanmıştır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olduğundan, çalışmada analiz birimi okullar değil, öğrencilerdir. Çalışma grubunun demografik bilgileri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

		f	%
Cinsiyet	Kadın	226	51.6
	Erkek	213	48.4
	Lise1	107	24.5
Sınıf	Lise2	121	27.5
	Lise3	104	23.6
	Lise4	107	24.3
İlçe	Yenimahalle	223	50.9
	Etimesgut	216	49.1
	İlkokul	158	36.1
Annenin eğitim durumu	Ortaokul	134	30.5
	Lise	114	25.9
	Üniversite	33	7.5
Babanın eğitim durumu	İlkokul	96	21.8
	Ortaokul	124	28.4
	Lise	153	34.8
Ailenin Aylık Geliri	Üniversite	66	15.0
	1000 TL den az	78	17.7
	1000-2000 TL	157	35.9
	2001 TL den fazla	204	46.4

Veri Toplama Aracı

Katılımcıların kişisel ve mesleki yetkinlik düzeylerini belirlemek için Turhan (2012) tarafından geliştirilen “Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi Lisans Düzeyi Kişisel ve Mesleki Yetkinlikler Ölçeği-KMYÖ” kullanılmıştır. KMYÖ’nun, *bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme* boyutu yedi, *öğrenme* boyutu on bir, *iletişim ve sosyal* boyutun on madde, *alana özgü ve mesleki* boyutu on yedi madde olmak üzere; toplam kırk beş maddeden oluşmaktadır. Ölçek, alt boyutlarının yanı sıra toplam puanı ile de değerlendirilebilmektedir. KMYÖ ‘beni hiç tanımlamıyorum’ ile ‘beni tam tanımlıyorum’ arasında değer alan beş dereceli Likert tipi bir ölçektir. Katılımcıların ölçekten yüksek puan alması, mesleki ve kişisel yetkinliklerinin fazla olduğu şeklinde yorumlanırken, düşük puanlar, katılımcıların mesleki ve kişisel yetkinliklerinin az olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. KMYÖ’de yer alan örnek maddeler arasında ‘Sorumluluklarımı zamanında yerine getiririm.’ ve ‘Kendi çalışmalarımı planlayabilirim.’ yer almaktadır. KMYÖ’nin orijinal çalışmasında Cronbach alfa değerleri, bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği .75, öğrenme yetkinliği .82, iletişim ve sosyal yetkinlik .70, alana özgü ve mesleki yetkinlik .85 olarak bulunmuştur (Turhan, 2012). Bu çalışmada ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, katılımcılardan toplanan 439 ölçek üzerinde yeniden yapılmıştır. Bu kapsamda ölçeğin dört boyutlu yapısı doğrulayıcı faktör analiz ile test edilmiştir. Yapılan hesaplamalar sonrasında ölçeğin dört boyutlu yapısının doğrulandığı ve orijinalindeki gibi aynı maddelerin aynı boyutlarda toplandığı görülmüştür [$\chi^2=2761$; $Sd=939$; $\chi^2/Sd=2,94$; $AGFI = .74$; $GFI = .77$; $NFI = .87$; $CFI = .91$; $IFI = .91$; $RMR = .089$; $RMSEA = .071$]. Mevcut araştırmada elde edilen uyum iyiliği sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, ölçeğin dört boyutlu formunun geçerli olduğu, yapılan hesaplamalar sonrasında da ölçeğin Cronbach alfa değerinin .92 olduğu görülmüştür.



Şekil 1. Ölçeğin path diyagramı

Verilerin Analizi ve İşlemler

Veri toplama araçları okul müdürlerinin ve derse giren öğretmenlerin izni alınmak sureti ile teneffüslerde ve öğle arasında öğrencilere araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Araştırma verileri 2016 yılının Mart, Nisan ve Mayıs aylarında toplanmıştır. Öğrenciler çalışmaya gönüllü olarak katılmışlardır. Veri toplama aracının doldurulma süresi yaklaşık olarak 10 dakika sürmüştür. Ölçeğe ilişkin Normallik Testi sonuçlarına göre verilerin çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri

.05 anlamlılık düzeyinde incelenmiştir. Ölçeğinin maddelere ait çarpıklık değerleri -.16 ile -1.35 basıklık değerleri .12 ile 1.27 arasında değişmektedir. Veri setinin analize uygunluğunu incelemek amacıyla kayıp veri ve uç değer analizleri yapılmıştır. Bu kapsamda veri setindeki eksik ve hatalı giriş yapıldığı saptanan veriler düzeltilmiştir. Araştırma kapsamında toplanan veriler aritmetik ortalama, standart sapma gibi betimsel istatistiklerin yanı sıra DFA ile çözümlenmiştir. Katılımcıların değişkenlere ilişkin görece algılarının yorumlanmasında; “1.0-1.80” çok düşük, “1.81-2.60” düşük, “2.61-3.40” orta, “3.41-4.20” yüksek ve “4.21-5.0” aralığı çok yüksek olarak değerlendirilmiştir. Çarpıklık ve basıklık katsayısı, ± 3 sınırları içinde kalması, puanların normal dağılım gösterdiği şeklinde yorumlanabilmektedir (Büyüköztürk, Köklü ve Çokluk-Bökeoğlu, 2007). Bu durumda parametrik testleri kullanılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bulgular

Araştırmada ele alınan problemin çözümü için toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin ulaşılan sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kişisel ve Mesleki Yetkinliklerinin Düzeyine İlişkin Görüşleri, Cinsiyetlerine Göre Farklılık Göstermekte midir?

Tablo 2. *Kişisel ve mesleki yetkinlik düzeyinin cinsiyete göre t-testi sonuçları*

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	t	sd	p
Bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği	Kadın	226	3.72	.62	-1.11	438	.26
	Erkek	213	3.79	.72	-1.11		
Öğrenme yetkinliği	Kadın	226	3.83	.58	-.74		.63
	Erkek	213	3.73	.65	-.74		
İletişim ve sosyal yetkinlik	Kadın	226	3.83	.58	1.68		.93
	Erkek	213	3.73	.65	1.68		
Alana özgü ve mesleki yetkinlik	Kadın	226	3.91	.55	2.44		.16
	Erkek	213	3.77	.63	2.43		

* $p < .05$

Tablo 2’den izlenebileceği üzere, katılımcıların KMYÖ alt boyutları için cinsiyete göre anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Tüm alt grupların benzer özellik sergiledikleri görülmüştür.

Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kişisel ve Mesleki Yetkinliklerinin Düzeyine İlişkin Görüşleri Babanın Eğitim Düzeyine Göre Farklılık Göstermekte midir?

Tablo 3. Babanın eğitim düzeyine göre öğrenci görüşlerine ilişkin ANOVA sonuçları (N=439)

	Eğitim Düzeyi	N	sd	F	p	Anlamli fark (LSD)
Bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği	İlkokul	96	3	3.92	.01*	1-4
	Ortaokul	124	436			2-4
	Lise	153	439			3-4
	Üniversite	66				
Öğrenme yetkinliği	İlkokul	96	3	3.35	.02*	1-4
	Ortaokul	124	436			2-4
	Lise	153	439			3-4
	Üniversite	66				
İletişim ve sosyal yetkinlik	İlkokul	96	3	2.50	.05*	1-4
	Ortaokul	124	436			3-4
	Lise	153	439			
	Üniversite	66				
Alana özgü ve mesleki yetkinlik	İlkokul	96	3	1.84	.14	
	Ortaokul	124	436			
	Lise	153	439			
	Üniversite	66				

* $p < .05$

Bu tabloya göre; katılımcıların babanın eğitim düzeyine göre *bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği* anlamlı fark göstermektedir [$F(3,436)=3.92$; $p < .05$]. Farkın kaynağını saptamak amacıyla yapılan LSD testi uygulanmıştır. Buna göre, babasının eğitim düzeyi üniversite ($\bar{X}=3.96$) olan öğrenciler, diğer gruplara göre daha fazla *bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliğine* ulaştığını düşünmektedir.

Katılımcıların babanın eğitim düzeyine göre *öğrenme yetkinliği* anlamlı fark göstermektedir [$F=3.35$; $p < .05$]. Farkın kaynağını saptamak amacıyla yapılan LSD testi uygulanmıştır. Buna göre, babasının eğitim düzeyi üniversite ($\bar{X}=3.96$) olan öğrenciler, diğer gruplara göre (ilkokul ($\bar{X}=3.54$), ortaokul ($\bar{X}=3.65$) ve lise ($\bar{X}=3.68$) daha fazla *öğrenme yetkinliğine* ulaştığını düşünmektedir.

Katılımcıların babanın eğitim düzeyine göre *iletişim ve sosyal yetkinlik* anlamlı fark göstermektedir [$F(3,436)=2.50$; $p < .05$]. Farkın kaynağını saptamak amacıyla yapılan LSD testi uygulanmıştır. Buna göre, babasının eğitim düzeyi üniversite ($\bar{X}=3.96$) olan öğrenciler, diğer gruplara göre (ilkokul ($\bar{X}=3.54$), ortaokul ($\bar{X}=3.65$) ve lise ($\bar{X}=3.68$) daha fazla *iletişim ve sosyal yetkinliğe* ulaştığını düşünmektedir.

Buna karşın katılımcıların *alana özgü ve mesleki yetkinlik* puan ortalamaları [$F(3,436)=1.84$; $p > .05$] babaların eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark göstermemektedir.

Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kişisel ve Mesleki Yetkinliklerinin Düzeyine İlişkin Görüşleri Annenin Eğitim Düzeyine Göre Farklılık Göstermekte midir?

Tablo 4. Annenin eğitim düzeyine göre öğrenci görüşlerine ilişkin ANOVA sonuçları (N=439)

	Eğitim Düzeyi	N	sd	F	p
Bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği	İlkokul	159	3	0.54	0.65
	Ortaokul	133	436		
	Lise	114	439		
	Üniversite	33	439		
Öğrenme yetkinliği	İlkokul	159	3	1.20	0.31
	Ortaokul	133	436		
	Lise	114	439		
	Üniversite	33	439		
İletişim ve sosyal yetkinlik	İlkokul	159	3	0.14	0.93
	Ortaokul	133	436		
	Lise	114	439		
	Üniversite	33	439		
Alana özgü ve mesleki yetkinlik	İlkokul	159	3	1.44	0.23
	Ortaokul	133	436		
	Lise	114	439		
	Üniversite	33	439		

* $p<.05$

Tablo 4'den da izlenebileceği üzere; annenin eğitim düzeyine göre katılımcıların *bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği* [$F(3,436)=0.54$; $p>.05$], *öğrenme yetkinliği* [$F(3,436)=1.20$; $p>.05$], *iletişim ve sosyal yetkinliği* [$F(3,436)=0.14$; $p>.05$] ve *alana özgü ve mesleki yetkinliği* [$F(3,436)=1.44$; $p>.05$] anlamlı bir fark göstermemektedir.

Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kişisel ve Mesleki Yetkinliklerinin Düzeyine İlişkin Görüşleri Ailenin Gelir Düzeyine Göre Farklılık Göstermekte midir?

Tablo 5. Ailenin gelir düzeyine göre öğrenci görüşlerine ilişkin ANOVA sonuçları (N=439)

	Gelir Düzeyi	N	sd	F	p
Bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği	1000-2000	78	2	0.65	0.91
	2000-3000	158	437		
	3000+	203	439		
Öğrenme yetkinliği	1000-2000	78	2	2.77	0.06
	2000-3000	158	437		
	3000+	203	439		
İletişim ve sosyal yetkinlik	1000-2000	78	2	0.51	0.60
	2000-3000	158	437		
	3000+	203	439		
Alana özgü ve mesleki yetkinlik	1000-2000	78	2	0.18	0.84
	2000-3000	158	437		
	3000+	204	439		

* $p<.05$

Tablo 5'den da izlenebileceği üzere; ailenin gelir düzeyine göre katılımcıların *bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği* [$F(3,436)=0.65$; $p>.05$], *öğrenme yetkinliği* [$F(3,436)=2.77$; $p>.05$],

iletişim ve sosyal yetkinliği [$F(3,436)=0.51$; $p>.05$] ve alana özgü ve mesleki yetkinliği [$F(3,436)=0.18$; $p>.05$] anlamlı bir fark göstermemektedir.

Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kişisel ve Mesleki Yetkinliklerinin Düzeyine İlişkin Görüşleri, Sınıf Seviyelerine Göre Farklılık Göstermekte midir?

Tablo 6. Katılımcıların sınıf seviyesine göre öğrenci görüşlerine ilişkin ANOVA sonuçları (N=439)

	Sınıf Seviyesi	N	sd	F	p	Anlamlı fark (LSD)
Bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği	Lise1	108	3	0.27	.84	---
	Lise2	120	436			
	Lise3	104	439			
	Lise4	107				
Öğrenme yetkinliği	Lise1	108	3	5.6	.00*	1-2
	Lise2	120	436			2-3
	Lise3	104	439			2-4
	Lise4	107				
İletişim ve sosyal yetkinlik	Lise1	108	3	0.86	.46	---
	Lise2	120	436			
	Lise3	104	439			
	Lise4	107				
Alana özgü ve mesleki yetkinlik	Lise1	108	3	1.02	.38	---
	Lise2	120	436			
	Lise3	104	439			
	Lise4	107				

* $p<.05$

Tablo 6'dan izlenebileceği üzere; sınıf seviyesine göre, katılımcıların *bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği* [$F(3,436)=0.27$; $p>.05$], *iletişim ve sosyal yetkinliği* [$F(3,436)=0.86$; $p>.05$] ve *alana özgü ve mesleki yetkinlikleri* [$F(3,436)=1.02$; $p>.05$] anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır.

Buna karşın, *öğrenme yetkinliği* anlamlı farklılaşmaktadır [$F(3,436)=5.6$; $p<.05$]. Farkın kaynağını saptamak amacıyla yapılan LSD testi uygulanmıştır. Katılımcının sınıf seviyesi lise1 ($\bar{X}=3.72$), ve lise3 ($\bar{X}=3.66$) ve lise4 ($\bar{X}=3.82$) olan katılımcıların puan ortalamaları lise2 ($\bar{X}=3.48$) olan katılımcı puan ortalamalarından daha yüksek çıkmıştır. Buna göre lise2 sınıf seviyesinde olan öğrenciler diğer gruplara göre, görece daha az *öğrenme yetkinliğine* ulaştıklarını düşünmektedirler.

Tartışma ve Sonuç

Meslek lisesi öğrencilerinin kişisel ve mesleki yetkinlik düzeylerinin incelendiği araştırma sonucunda; öncelikle, kişisel ve mesleki yetkinlik düzeyine ilişkin görüşlerin cinsiyete göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Buna karşın, meslek lisesi öğrencilerinin babalarının eğitim seviyesi yükseldikçe kişisel ve mesleki yetkinliklerinin arttığını düşündükleri ve sınıf seviyelerinin de kişisel ve mesleki etkinlik düzeylerinde anlamlı farklılaşmaya sebep olduğu görölmüştür. Babaların eğitim seviyesinin çocukların zihinsel gelişimleri üzerinde etkili olduğunu ortaya koyan bu sonuç, eğitim

düzeyi yükselen babaların çocukları ile daha nitelikli zaman geçirdikleri ve onlara daha doğru yönlendirmeler yaptıklarını göstermektedir. Bu sonuç babanın eğitim düzeyi ile çocuğun akademik başarısı arasında yakın ilişki olduğunu ortaya koyan çalışma (Elmacıoğlu, 1998) ile uyumludur.

Alana özgü mesleki yetkinlik boyutunun alt maddeleri olan, “Topluma karşı olan sorumluluklarımın farkındayım.”, “Farklı kültürel değerlere karşı saygılıyım”, “Çalışanların işyeri kazalarına karşı korunması bence önemlidir”, “Çalışma yerimdeki çevresel koşullara önem veririm” puan ortalaması en yüksek çıkan maddeler olarak izlenmiştir. Bu maddelerin yüksek puan ortalamasının olması, öğrencilerin topluma karşı duyarlı ve iş kazalarına karşı bilinçli oldukları yönünde yorumlanabilir. Selim ve ark. (2010) ile Yıldırım ve Özpuat (2015) tarafından yapılmış olan çalışmalar da bulguları destekler niteliktedir. Buna karşın, iletişim ve sosyal yetkinlik boyutunun alt maddelerinden olan “Alanımla ilgili yabancı dildeki kaynakları takip edebilirim”, puan ortalaması en düşük çıkan madde olarak görülmüştür. Anadolu meslek lisesi öğrencilerinin yabancı dil ders saatlerinin fazla olmasına rağmen dil yeterliliklerinin düşük olması düşündürücüdür. Lise ve dengi okullarda okuyan öğrencilerin yabancı dil bilgisi yetersizliği Bozkurt (2017) tarafından da ortaya konmuştur.

KMYÖ alt boyutları için cinsiyete göre anlamlı bir farklılık saptanmamakla birlikte, bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliğine göre kadın katılımcıların puan ortalamaları erkek katılımcıların puan ortalamasından düşük çıkmıştır. Bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliğinde kişilik özelliklerinin etkisi olmakla birlikte, hem ailenin yetiştirme biçimi hem de toplumun erkeğe biçtiği rol göz önüne alındığında toplumsal ve kültürel özelliklerin de belirleyici olduğu sonucuna ulaşılabilir. Öğrenme yetkinliğine, iletişim ve sosyal yetkinliğine ve alana özgü ve mesleki yetkinliğine göre kadın katılımcıların puan ortalamaları, erkek katılımcıların puan ortalamasından yüksek çıkmıştır. Yapılan diğer çalışmalarda da (Gaskar ve Özyazıcıoğlu, 2014; Gölönü ve Karcı, 2010; Görür, 2001; Karcı, 2011; Korkut, 1997) kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre iletişim becerilerini daha iyi edindikleri, etkili iletişim kurmada daha başarılı oldukları belirlenmiş ve bu durum kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha sosyal olmaları ile açıklanmıştır.

Babası üniversite mezunu olan öğrenciler, diğer gruplara göre daha fazla bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliğine, öğrenme yetkinliğine ve iletişim ve sosyal yetkinliğe ulaşmaktadır. Yapılan diğer çalışmalarda da (Aksan, 1986; Akbalık, 1991; Barutçu, 1994; Hamamcı ve Hamurlu, 2005; Mutaş, 1995; Özkan, 1991) babanın eğitim düzeyinin artmasının öğrenci yetkinlikleri üzerinde etkili olduğunun saptandığı görülmektedir. Babanın eğitim düzeyinin yükselmesi, babanın çocuğunun eğitimine daha çok emek harcamasını, ona farklı eğitim olanakları sunmasını, onu daha doğru yönlendirmesini ve onunla daha kaliteli ve bilinçli zaman geçirmesini sağlayarak; çocuğun kişisel ve mesleki yetkinliklerini artırmasında etkili olmaktadır.

Meslek lisesi öğrencilerinin kişisel ve mesleki yetkinliklerinin düzeyine ilişkin görüşleri ailenin gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Aybay (2003), çalışmasında meslek lisesini seçen öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik durumunun genel liselere giden öğrencilere göre düşük olduğunu tespit edilmiştir. Bu bulgular veri ile birlikte değerlendirildiğinde; gelir düzeyine göre kişisel ve mesleki yetkinliklerin farklılık göstermemesinin ailelerin gelir düzeylerinin birbirine çok yakın olması ve maddi durumu iyi olan öğrencilerin meslek lisesini tercih etmemesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Lise 2'nci sınıf seviyesinde olan öğrencilerin diğer gruplara göre, görece daha az öğrenme yetkinliğine ulaştığı tespit edilmiştir. Bunun nedenlerine ilişkin bir sorgulama yapıldığında; Lise 2'nci sınıf öğrencilerinin TEOG (Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sistemi) ile ilk kez yerleştirilen öğrenciler olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Söz konusu farklılaşmanın nedeninin meslek lisesine öğrenci alınırken uygulanan sistemin SBS (Seviye Tespit Sınavı) iken TEOG'a dönüştürülmesinin olabileceği, araştırılması gereken bir soru olarak belirmektedir.

Mesleki eğitimle ilgili olarak öncelikle toplumda farkındalık oluşturularak, bunun ikincil bir eğitim olduğu algısının değiştirilmesi gerekmektedir. Mesleki eğitim programlarının ekonomik ve toplumsal paydaşların da sürekli işbirliği çerçevesinde dâhil olduğu, orta ve uzun vadedeki ihtiyaçların gözetildiği, yetkinliklerin belirlendiği ve sınıflandırıldığı bir çerçevede geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir. Bilim ve teknolojiye bağlı olarak değişen ihtiyaçlara cevap verecek yetkinliklerin, mesleki eğitim alan öğrencilere kazandırılması büyük önem taşımaktadır.

Kaynakça:

- Adıgüzel, O. (2009). Shein'in kariyer çapaları perspektifinde Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. öğrencilerinin kariyer değerlerine ilişkin bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 14(2), 277-292.
- Akbalık, G. (1991). *Ortaokul 3. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aksan, H. (1986). *Ortaöğretimde eğitim talebinin belirleyicileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Barutçu, P. (1996). *Ticaret ve turizm meslek liselerine olan bireysel talebinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara
- Biçer, G. ve Düztepe, Ş. (2003). Yetkinlikler ve yetkinliklerin işletmeler açısından önemi. *Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi*, 1(2), 13-20
- Bozkurt, M A. (2017). *Lise öğrencilerinin ingilizce dersi ile ilgili özyeterlik inançlarının ölçülmesi (Sakarya ili Kaynarca ilçesi örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya

- Budak, G. (2008). *Yetkinliğe dayalı insan kaynakları yönetimi*. Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, İzmir.
- Burgaz, B. (2007). The students' perceptions of the levels of their generic competences improved through university experience. *World Applied Sciences Journal*, (2), 723-733.
- Çetinkaya, M. (2009). Yöneticilerin yönetsel yetkinlik algılamalarına ilişkin bir araştırma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, 11(2), 219-238.
- Dündar, S. (2009). Üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 24(2), 139-150.
- Elmacıoğlu, T. (1998). *Başarıda Aile Faktörü*. Hayat Yayınları, İstanbul
- Gölönü, S ve Karcı Y. (2010). İletişim meslek lisesi öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin incelenmesi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 31, 123-40.
- Görür, D. (2001). *Lise öğrencilerinin iletişim becerilerini değerlendirmelerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Hamamcı, Z. ve Hamurlu, M. K. (2005) Anne babaların meslek gelişimine yardımcı olmaya yönelik tutumları ve bilgi düzeylerinin çocuklarının mesleki kararsızlıkları ile ilişkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(10), 55-69
- Kacur, L. (2009). Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. akademik ve idari personeli ile İ.İ.B.F. işletme gündüz ve ikinci öğretim öğrencilerinin organik ürünleri algılamaları. *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 33, 249-277.
- Karcı, Y. (2011). İletişim meslek lisesi öğrencilerinin empatik iletişim beceri düzeylerinin incelenmesi (Ankara İli örneği). *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, (6), 155-67.
- Korkut, F. (1997). Üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerinin değerlendirilmesi. *IV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 208-218.
- Köklü, N., Büyüköztürk, Ş.ve Bökeoğlu-Çokluk, Ö. (2007). *Sosyal bilimler için istatistik (2. Baskı)*. Ankara: Pagem A yayıncılık.
- Lucia, A. D. ve Lebsinger, R. (1999). *The art and science of competency models jossey-bass pffeifer*. 3, San Francisco.
- Mason, G., Williams, G., Cranmer, S. ve Guile, D. (2003). *How much does higher education enhance the employability of graduates?* Higher Education Funding Council for England,
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1986). 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu

- Mutaf, S. (1995). *Endüstri meslek, teknik, anadolu meslek, anadolu teknik liselerine olan eğitim talebini etkileyen etkenlerin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Naktiyok, A. ve Timuroğlu, M., K. (2009). Öğrencilerin motivasyonel değerlerinin girişimcilik niyetleri üzerine etkisi ve bir uygulama. *Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 23(3), 85-103.
- Özalp, İ., Tonus, H. Z. ve Sarıkaya, M. (2008). İktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencilerinin kurumsal sosyal sorumluluk algılamaları üzerine bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 69-84.
- Özkan, F. (1991). *Sağlık meslek lisesi öğrencilerinin sosyo-ekonomik durumları ve okulları geçişlerinde rol oynayan unsurlara ilişkin mukayeseli bir çalışma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Raven, J. (1984). Quality of life, the development of competence and higher education. *Higher Education*, 13, 393-404.
- Satan, A. (2014). Endüstri meslek lisesi son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk ile karar stratejileri arasındaki ilişkinin analizi. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4, 133-145
- Selim, S., Karakuş, N., Elkan, S. ve Selim, C. (2011). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin çevre sorunlarına ilişkin görüş ve tutumlarının değerlendirilmesi: Ortaca meslek yüksekokulu örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 12(2), 148-154
- Sleap, M. ve Reed, H. (2006). Views of sport science graduates regarding work skills developed at university. *Teaching in Higher Education*, 11(1), 47-61.
- Turhan, B. (2012). *Üniversite öğrencilerinin kişisel ve mesleki yetkinliklerine ilişkin görüşleri (Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Örneği)*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- TÜİK. (2016). Türkiye İstatistik Kurumu. <http://www.tuik.gov.tr>
- Uçar, C. ve Özerbaş, M. A. (2013). Meslekî ve teknik eğitimin Dünya'daki Ve Türkiye'deki konumu. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 242-25
- Yıldırım, A. ve Özpulat, F. (2015). Sağlık meslek lisesi öğrencilerinin mesleki riskler konusunda bilgi ve farkındalık düzeyleri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 24(1).
- Yorke, M. (2004). Employability in the undergraduate curriculum: some students perspectives. *European Journal of Education*, 39(4), 409-427.
- YPK (Yüksek Planlama Kurulu). (2014). *Türkiye mesleki ve teknik eğitim strateji belgesi ve eylem planı*.